УДК: 37.013.

Сабырова Элзада
п. и.к. доц. м.а..
К. Карасаев атындагы Бишкек
Гуманитардык Университети
Алымбаева Бермет
Педагогика жана профессионалдык
билим берүү лабораториясынын
илимий кызматкери

БАЛДАРДЫ ЭМГЕККЕ ТАРБИЯЛООДО УЛУТТАР АРАЛЫК САЛЫШТЫРУУ
(Корея, Япония, Кытай, Россия ж.б.)

МЕЖНАЦИОНАЛЬНОЕ СРАВНЕНИЕ ПРИ ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ К ТРУДУ
(Корея, Япония, Китай, Россия и т.д.)

INTERNATIONAL COMPARISON WHEN CHILDING UP CHILDREN TO WORK
(Korea, Japan, China, Russia i.t.)

Аннотация: *Бул макалада авторлор, улуттар аралык балдарды эмгекке тарбиялоодо салыштырууну карашкан. Эмгекке тарбиялоо маселеси стратегиялык маселе катары ар дайым мамлекеттин көңүлүнүн чордонунда турушу зарыл деп эсептешет. Анткени балдарды эмгекке тарбиялоо адамзат, улут, социум топтогон социалдык-тарыхый тажрыйбаны, маданиятты, руханий адеп-ахлак салттарын муундарга мурастап өткөрүүнүн куралы катары көрсөтүшкөн. Эмгекке тарбиялоо - улуттар аралык салыштырууда атап айтканда, жаш муунду тарбиялоодо өтө маанилүү аспектилеринин бири болуп саналат. Макалада этнопедагогикалык ойлордун негизинде эмгекке тарбиялоодо ата-эненин орду көрсөтүлдү. Өсүп келе жаткан муундардагы мыкты адамдык сапатты тарбиялоо жөнүндөгү ойду акыл-ойчулдар дайыма айтышкан. Авторлор, эмгекке тарбиялоонун жашоо-тиричиликтеринин мүнөзү кандай гана өзгөрбөсүн, үй-бүлөлүк тарбия берүүдө, эреже катары, эл акылынан электен чыккан үй-бүлөлүк осуяттарды карманаары зарыл деп карашкан.*

Түйүндүү сөздөр: *эмгек, үй-бүлө, мектеп, билим, эмгекке тарбиялоо, эмгектин түрлөрү, үй-бүлөлүк тарбиялоо, адеп-ахлактык жана руханий баалуулуктар.*

Аннотация: *В данной статье авторы говорят о трудовом воспитании в странах Корея, Япония, Китай, Россия. Проведен анализ сравнения трудового воспитания и возможности позаимствования самых лучших.*

Уделено внимание системам трудового воспитания детей у разных народов, особенно самых трудолюбивых из 32 стран Корея. Также страны как Япония, Польша, Венгрия, Чехия и другие страны. На весь мир знакома высокая работоспособность японцев, корейцев, трудолюбие и строгое соблюдение общественных норм.

Авторами отмечено замечательное различие трудового воспитания детей в разных странах. Показано, что в этнопедагогике трудовое воспитание является основной задачей родителей. Авторы статьи уделяют главное внимание трудового воспитания правильному образу жизни, уважения к многовековому наследию

кыргызского народа и дается характеристика семейным традициям, обычаям и нравам.

Ключевые слова: *труд, семья, школа, образование, трудовое воспитание, виды труда, воспитание, семейные традиции, нравственно-духовные ценности.*

Abstract : *In this article, the authors say labor education in the countries of Korea, Japan, China, Russia. An analysis of the comparison of labor education and the ability to borrow the best.*

Attention is paid to the systems of labor education of children from different nations, especially the most hardworking of 32 countries in Korea. Also countries like Japan, Poland, Hungary, Czech Republic and American countries. All over the world, the high efficiency of the Japanese, Koreans, hard work and strict observance of social norms.

The authors noted a remarkable difference in the labor education of children in different countries. It is shown that in the ethno-pedagogy of labor education is the main task of parents. The authors of the article pay the main attention to labor in the education of a correct way of life, respect for the centuries-old heritage of the Kyrgyz people and gives a description of family traditions, customs and mores.

Key words: *labor, family, school, education, labor education, types of labor, education, family traditions, moral and spiritual values.*

Эмгек адам жашоосун өнүктүрүп, өзгөртөт. Коомду, дүйнөнү, ааламды, адамдын аң-сезимин өстүрөт, билимин, акылын байытат, көз-караштарын калыптандырат.

Адамдын талыкпаган иш аракетинен, мээнетинен жаралган маңдай теринин үзүрү - анын тапкан таттуу, берекелүү мээнети болот. Байыртадан бери ата-бабаларыбыз балдарды жаштайынан эмгекчил болууга тарбиялап келген. Бул эртеңки күнү эр жеткен уулкыз, балдар турмуштун бар-жогуна чыдамдуу болуп жашасын дегенди туюндурган. Ошол үчүн баланы ойноок кезинен баштап иштин көзүн таап аткара билүүсүнө көз салуу менен эрктүүлүккө, чыдамкайлыкка, сабырдуулукка, эмгекчилдикке тарбиялашкан.

Ар бир улут баланы эмгекке кантип тарбиялайт? Жер шаарында жаралган ар бир улут өзүнүн баалуулуктары, ыйык көз караштары, салт-санаасы, жалпы улуттук түшүнүгү, дүйнө таанымынын өзгөчөлүктөрү менен бири-биринен айырмаланат. Ошого жараша алардын баланы эмгекке тарбиялоодогу ыкмалары да ар кандай. Айрым улуттардын баланы эмгекке тарбиялоо сырларын алып карасак:

Эң эмгекчил эл кимдер? 32 өлкөнүн ичинен эң эмгекчил, жаны тынбаган эл Түштүк Кореянын эли болуп эсептелген. Алар жумушка бир жылда 2 миң 357 саат убактысын коротушат. Жумасына алты күн иштөө мыйзамдуу көрүнүш. Өздөрүнүн карьерасы үчүн түштүк кореялыктар эс алуу дегенди билбей үч жылда бир гана жолу он күнгө эс алууга чыгышат. Булардын көпчүлүгү үйүнө уктаганга гана келишет. Өтө иштерман эркектери балдарына он беш мүнөт гана көңүл бурууга үлгүрүшөт. Ошондо да мындай көрүнүш жумасына бир же эки жолу гана болот. Мындай темпте иштегендерди Түштүк Кореянын эмгек кодексине киргизишип, ишти жеңилдетүү жагы каралган. 2004-жылы мектептерди, кээ бир компаниялардын иш күнүн беш күндүккө жылдырышкан. Бирок мурункудай кыбырап иштеп көнүп калган корейлер азыркы күнгө чейин деле жаны жан албайт. Эмгек кодексинде жазылган мыйзамдар кагаз түрүндө гана. Алар жалкоолукту сүйбөйт.

Мындай эмгекчил кореялыктардан гректер деле кем калышпайт. Алар жылына 2 миң 50 саатты жумушка коротушат. Ал эми 3-4 орунда Чехия, Венгрия жана Польша элинин эмгекчилдиги каралган. ***Америкалыктар*** башка элден айырмаланып турат. Эмгекчилдиги боюнча 9-орунду ээлейт. Орточо эсеп менен америкалыктар жылына он күндү эс алууга коротушат. Англиялыктар жылына 20 күн эс алууга чыгышат. Алардан көп нерсени үйрөнүүгө болот. Адамдардын баардык мүмкүнчүлүгү чексиз экенине ишенишет. Аракетчилдиги эмгекке болгон сүйүүсү башка элдерден айырмаланып турат. Эмгекчилдик балага ген боюнча өтпөйт, ал кичинекейинен ата-эненин берген тарбиясынан дешет.

Америкалыктар балдарын кичинекей кезинен баштап өзүнүн кыялына жетүүгө, күрөшүүгө жана эч кандай кыйынчылыктар тоскоол боло албайт деп үйрөтүшөт. Эмгекке басым көбүрөөк жасашат. Себеби, алар өтө эмгекчил калк келет. Бир жумада 47 саат иштешет. Бул көрсөткүч Европа мамлекеттерине караганда көбүрөөк.

Христианство үчкө бөлүнөт. Бир бутагы Протестантизм. Ага Америкалыктар кирет. Протестантизмдин негизги максаты – бул эмгекке, сүйүүгө, аракетчилдикке таянат. Алдыңарда кандай кыйынчылыктар болбосун ошону жеңүүгө аракет кылышыңар керек, - дешет. Ошого мектепте чоң класстарды окууну эмгек менен байланыштырып өндүрүштө иштешет. Колледжди бүтөөр замат ата-энесинен өзүнчө бөлүнүп кетишет. Каржы жагынан дагы өздөрүн-өздөрү камсыз кыла баштайт. Көп акча иштеп тапсаң демек сен ийгиликтүү адамсың. Ошого эмгектен дешет.

Ал эми Япония кантип өнүккөн өлкө болду. Алар биринчи кезекте билимдүү болууга умтулушкан. Талыкпай иштешкен. Бири-бирин урматтайт, сылык мамиле кылышат, ар дайым жүздөрүндө жылмаюу. Канчалаган кыйынчылык болуп жатса да, кыйналдым деген адамдарын көрбөйсүң. Абдан кичи пейил калк экенинин жүздөрүнөн эле көрүп билүүгө болот.

Япондуктар бир күндө сегиз сааттын ордуна 12 саат иштешет. Булар дагы өтө эмгекчил калк келет. Ошол эмгекчилдиктер кээде көбүрөөк иштеп коюп иштеген жеринде өлүм менен аяктайт. 1 айда 80-100 саат иштешет. Бериле турган отпускасын 10-20 күндү эс албай да коюшат. Түнкү саат үчтө сейилдеп жүрсөң

Токиодо жумуштан келе жаткан элдерин көрөсүң. Эртең менен саат 9 кайра жумушка кетишет.

Японияда экономикалык өнүгүүсү дүйнө боюнча 2 орунда турат. 63% япондуктар мыйзамдуу түрдө эс алууга (отпускага) кеткенге өздөрүн күнөөлү сезишет. Иштерман болгондуктан көпчүлүгү эс алууга да чыгышпайт. Япония 42 жылдан бери экономика боюнча 2 орунду эч кимге бербей келе жатып 2012-жылы Кытайга 2 орунун бошотуп берүүгө аргасыз болду. Буга себеп экономиканы кармап калалы дешсе элдин саны жетпейт. Ошого алар эки адамдын ордуна иштешет. Жумушчу жетпегендиктен эмгек кылуу үчүн робот жасап жатышат.

Баланы япондуктардай кантип эмгекке үйрөтүш керек? – деген дүйнө жүзү боюнча суроо коюлат.

Көрсө баланы эне көбүрөк тарбиялайт. 10 жашына чейин койнуна алып жатат. Баланы эне урушпай, кагып силкпей, нотация окубай, үнүн бийик чыгарбай, сабабай акырын эркелетүү сөз менен гана тарбияга үйрөтөт. Буларды көбүнчө эл менен бирге болууга үйрөтөт. Эгерде бала чегинен чыгып такыр тил албаса анда ата-энеси мындай коркутушат: Жалгыз калтырабыз же башка үйгө беребиз деп. Жалгыз калуудан жана өз үй-бүлөсүнөн ажырап калуудан бала өтө коркот. Балага баладай мамиле кылыш керек. Ал чоң кишиден айырмасы бар – дешет. Биринчи класста балдар окушпайт, аларды мектептин ичи менен партага кандай отуруш керек жана кайсыл жагына сумканы коюш керек, ошондой эле саламдашууну, коштошууну, чоң кишиге, мугалимге кандай кайрылат, аларга кандай мамиле жасоону, тазалыкка, тактыкка үйрөтөт. Биринчи класста ата-эне балдары менен кошо жүрөт. Японияда бир смена окушат. Эртең менен саат 8-9 башталат, кечки саат 3-4 бүтөт. Андан кийин бүт окуучулар мектептин ичин, сыртын, коридорду тазалашат. 5 күн окушат, ошол күндөрү класстарын тазалап, жууп турушат. Япониядагы мектептер бир жылда 240 күн окушат. Бул США, Великобритания жана Франциядан көбүрөөк. Мектеп менен мугалим ата-энеге караганда да көбүрөөк жоопкерчиликти өз мойнуна алат. Кыздарга болсо боёнгонго жана кымбат баалуу буюмдарды алып келгенге уруксат бербейт. Кыз баланы эне үйдөгү бүт жумуштарга, тамак жасаганга, сайма сайганга үйрөтөт. Ал эми эркек балага ата тарбия берет. Эркек бала ашканага кирбеш керек. Себеби, болочок ата үйдүн башчысы катары эсептешет. Япондуктардын максаты бала тарбиялоодо билимге эмес, тарбияга көбүрөөк көңүл бөлүшөт. Баланы элдин арасында өзүн-өзү алып жүргөнгө үйрөтүшөт.

Мектепте жакшы окуган, же жакшы сүрөт тарткан, жакшы ырдаган баланы эч качан макташпайт, ата-энесине дагы анын ийгиликтерин айтпайт. Себеби буларда андай кылууга болбойт. Япондуктардын жашоосунда “элден өзгөчөлөнбө” деген принципти кармашат.

Япондуктардын эң негизги максаты баланы адам кылып тарбиялоо, элдин арасында өзүн таалим-тарбиялуу алып жүргөнгө үйрөтүшөт. Япондуктар бул иш, тиги иш жакпайт дебейт, алар ар бир ишти берилүү менен иштешет. Жалкоолонбой, ар бир иштин майын чыгара иштесең гана сулуусуң деген принципти кармашат.

Норвегия, Германия, Голландияда жылына 1 миң 390 саат иштешет. Кытай эли бир суткада 2 саат 55 мүнөт эс алууга мүмкүнчүлүгү бар экенине сүйүнүшүүдө. Кытайдын борбордук телевидениелердин биринде "Кытайдын экономикалык жашоосун изилдөө" программасы алардын эли бир күндө 2 саат 55 мүнөт гана эс ала турганын айтып элди кубандырды. Себеби, мындан үч жыл мурунку изилдөөдө алар 2 саат 16 мүнөт гана эс алышчу экен.

Кытайлыктардын балдары 10 сааттан ашык окушат. Эртең менен мектеп окуучулары сабак баштаардан мурда дене-тарбия менен башташат. Көнүгүүлөрдү сыртта эч кандай аба-ырайына карабай жасашат. Сабак саат 8^{00}до башталып саат 3^{00}-4^{00}гo чейин улантылат. Үйлөрүнө баргандан кийин 9^{00}-10^{00}го чейин сабактарына даярданышат. Кытайда мектептер менчик жана мамлекеттик болуп бөлүнөт. Көпчүлүгү балдарын кунг-фу мектебине беришет. Буларга жашынан эң маанилүү деген сапаттарды үйрөтөт. Иштегенди үйрөнүүнү, тартиптүүлүктү, жана улууларды сыйлагандыкты. Кытай эли эс алуу убактысынын үчтөн бир бөлүгүн интернетте өткөрүшөт.

Ал эми 10 %ы кытайлыктардын эс алууга таптакыр убактысы жок. Кытайлыктардын экономикалык жашоосун иликтеген программасы тогуз жыл бою миңдеген үй-бүлөнү,он миллиондон ашуун адамдын иштөө режимин иликтешкен. Алардын иликтөөсү боюнча эгер адамдын иш күнүн, уктаганын, түштөнүүсүнөн башка убактысын эсептегенде эс алуу үчүн бир саатка жетпеген гана убактысы калат экен. Ал эми алардын 20 %ы күнүнө 1-2 саатты гана өзүнө арнайт. Ал эми 10 %ы эс алууга бир да мүнөтү жок экенин айтышкан.

Ал эми өнүккөн өлкөлөрдө мисалы Германия, АКШ, Англия сыяктуу өлкөлөрдө күнүнө адам 5 саат эс алууга мүмкүнчүлүгү бар. Германиялыктар болсо сарамжалдуу иштешет. Ар бир тыйыны эсептелүү.Мисалы Германия Улуу Ата мекендик согуштан кыйрап калган өлкөсүн кантип тез арада өнүккөн өлкө кылган. Алардын ар бир тургуну жумуш убактысы бүткөндөн кийин да иштеп көчөлөрүнө таш төшөп, бак отургузуп, оор жумуштарда тынбай иштешкен. Билимдүү, илимдүү адамдарын согушка жиберишкен эмес. Япондуктар кызыгып, берилип иштешет. Немистер болсо таза жана тыкан болуп иштешет.

Ал эми мурунку СССРдин курамындагы КМШ өлкөлөрүнүн ичинен кайсыл мамлекеттин эли иштерман экени тууралуу так маалымат жок. Ошентсе да Кыргызстаныбызда балдарды эмгекке тарбиялоо, эмгек салттарын балдарына өткөрүү, адамзат коомунун алгачкы кезинен эле башталган.

Ошону менен бирге улуулардын тажрыйбасы жана билими жаштарды тарбиялоодо атайын колдонулган. Балдарын эмгекти сүйгөн, эмгекчил адам болушун, эмгеги менен бактылуу турмуш үчүн шарт түзүшүн каалашкан.

Биз, азыркы кыргыз тукумдарына эмгекчилдиктин, күн-түн тынбаган мээнеттин үлгүсүн дал ушул “Манастан” алыш керек деп айтаар элек. Экономикалык жактан оңолуш үчүн өрнөк-үлгүнү башка жактардан эмес, өз коломтоңдон издегениң эп, өз рухий мурасыңдын философиясын терең үйрөнгөнүң жөн дегибиз бар. “Манаста” кыргыз жери – Ала-Тоо “береке экен, бел экен, пенде көрчү жер экен, жердеген адам бай болор, түгөнбөс ырыс кең экен”, - деп мүнөздөйт. Бирок айта турган нерсе, албетте, ушул жерди адам жөн эле конуштаса эле, жердесе эле өзүнөн өзү ырыс-

ка тунуп, бай болуп калбас. "Манастын" көркөмдүк-образдык логикасынан ушул жерди барктап-баалап, кадырына жетип, чекеден тер агызган ак эмгек менен бул жерди кетмендеп иштетип, Алтайга ооп барган кыргыздарчылап Ала-Тоодо "төбөсү менен жер казып", түйшүктөнсө гана адам ырыс кешикке, түгөнбөс береке-байлыкка ээ болмок деген идея чыгып турат.

"Манастагы" эмгек кыл, акыңды эмгек кайтарат, арыганың семирет, ачкан курсак тоюнат" деген корутундудан улам ата-бабаларыбыз эмгек деген нерсени материалдык молчулуктун, таалайлуу жашоонун улуу куралы катары карагандыгын көрөбүз[3]. Жыйынтыктап айтканда, убакыттын өтүшү менен мурдагыга салыштырмалуу адам баласынын жашоосу күндөн-күнгө жакшырууда.

Адабияттар

1. Акматалиев А. Баба салты, эне адеби: элдик салт [Текст] / Акматалиев А. – Б.: Баласагын, 1993. – 3-5-бб.

2. Акматалиев А. Кыргыздын көөнөрбөс дөөлөттөрү [Текст] / АкматалиевА. – Б.: Шам, 2000. – 348 б.

3. Афанасьева Т.М., Семья сегодня - М.: Знание, 1977.

4. Байгазиев С."Манас" эпосунун руханий, адептик-философиялык...жана педагогикалык асыл нарктары"Бишкек", -Б., 2014, 241-246 беттер).

5. Беляева Е.Я. Организация и система работы по ручному труду Трудовое восп. Детей возр [Текст] / Е.Я. Беляева, -М., 1984. 36-41 бб.

6. Божович Л.И. Избранные психологические труды: проблемы-формирования личности [Текст] / Л.И.Божович, под. ред. Д.И.Фельдштейна. – М.: Изд-во Междун.пед.академии, 1994. 464-б.

7. Волков А.К. Совместная деятельность школы, семьи и трудового коллектива по формированию политической культуры старшеклассников [Текст]: Дис. ...канд. пед. наук. 13.00.01 / Г.Н.Волков. -М., 1986. 243-б.

8. Мейвогель Рия (Нидерланды). Дошкольное и детское воспитание в Европе// Обруч, 1998 №5.

9. Мама и Малыш. Традиции и современность // №5, 2005.